

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Фінансового менеджменту та фондового ринку

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
«Фінансовий та страховий менеджмент»
(назва магістерської програми)

на тему: «**Управління фінансовою стійкістю підприємства**»
(назва теми)

Виконавець:

Виконавець:

студент фінансово-економічного
факультету

Ткачук Сергій Юрійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

доктор економічних наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Гончаренко Олена Миколаївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В ринкових умовах основою виживання і стабільного становища підприємства являється його фінансова стійкість. Функціонуючи як суб'єкт підприємницької діяльності, кожне підприємство має забезпечувати такий стан своїх фінансових ресурсів, за якого воно стабільно зберігало б здатність безперервно виконувати свої фінансові зобов'язання перед діловими партнерами, державою, власниками, найманими працівниками. Фінансова стійкість формується в процесі всієї виробничої діяльності і є головним компонентом загальної стійкості підприємства.

Управління фінансовою стійкістю підприємства є одним з найбільш значимих функціональних напрямів системи фінансового менеджменту, який досить тісно пов'язаний з іншими системами управління. Безперечно, управління фінансовою стійкістю підприємства органічно входить до системи управління доходами та витратами, рухом активів, капіталу та грошових потоків, управління структурою капіталу та іншими аспектами його діяльності.

Проблема управління фінансовою стійкістю підприємства останнім часом стоїть у центрі уваги сучасних наукових досліджень. Аналіз напрацювань у цій сфері дозволяє зробити висновок, що дослідження зосереджуються лише на окремих напрямках без їхнього синтезованого подання.

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні, опробуванні методик та практичних рекомендацій забезпечення ефективного управління фінансовою стійкістю, направленою на зміцнення фінансової стабільності, запобігання негативних явищ в господарській діяльності, відвернення небезпеки кризи і загрози банкрутства та оздоровлення економіки підприємства.

Завдання дослідження:

- визначити теоретико-методичні основи управління фінансовою стійкістю підприємства
- узагальнити сутність та функції фінансової стійкості підприємства;
- розглянути управління фінансовою стійкістю як складову антикризового фінансового управління підприємством;
- визначити методику оцінки фінансової стійкості та формування системи управління фінансовою стійкістю підприємства;
- провести комплексну діагностику фінансової стійкості підприємства ПрАТ «Одесавинпром»;
- дослідити зарубіжний досвід управління фінансовою стійкістю підприємства;
- розробити механізм побудови системи управління фінансовою стійкістю підприємства.

Об'єкт дослідження процес управління фінансовою стійкістю підприємства на прикладі ПрАТ «Одесавинпром»

Предмет дослідження теоретичні, методичні і практичні аспекти управління фінансовою стійкістю підприємства.

Методи дослідження Теоретична і методологічна основа дослідження ґрунтується на виконанні базових положень мікроекономіки і фінансового менеджменту, наукових розробок українських і закордонних вчених із питань управління фінансовою стійкістю підприємства, а також законодавчих і нормативних актів України. В роботі використовувались методи дослідження: абстрактно-логічний і системного аналізу (теоретичні і методологічні узагальнення, визначення сутності і функцій управління, удосконалення механізмів та інструментів проведення); розрахунково-конструктивний та порівняння (аналіз платоспроможності підприємства, ефективності діяльності та управління активами, оцінка фінансової стійкості та загрози банкрутства тощо).

Інформаційна база дослідження наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у сфері управління стійкістю підприємства. Для дослідження ключових питань дипломної роботи використано нормативні та законодавчі документи, монографії та спеціальну література вітчизняних та закордонних авторів. Для дослідження фінансової стійкості підприємства ПрАТ «Одесавинпром» було використано фінансову звітність підприємства.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (38 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 107 сторінок. Основний зміст викладено на 107 сторінках. Робота містить 10 таблиць, 11 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра публікацій немає

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні основи управління фінансовою стійкістю підприємства» розглянуто сутність фінансової стійкості підприємства, визначені наукові підходи щодо формування системи фінансової стійкості підприємства.

Фінансова стійкість підприємства – це комплексне поняття, що є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю фінансово-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів.

В сучасних умовах в Україні для багатьох підприємств особливої актуальності та важливості набуває управління фінансовою стійкістю, прогнозування фінансової стійкості, розробка і прийняття програми антикризового управління при ймовірності банкрутства. Вирішення цих завдань дозволяє виявити внутрішні проблеми підприємства та вжити заходів щодо недопущення зростання ризику зриву платежів по зобов'язаннях, припинення будь-яких виплат, зменшення обсягів реалізації і зрештою зростання ризику банкрутства.

Попередження втрати фінансової стійкості та, зокрема, кризи на підприємстві залежить від своєчасного комплексної діагностики, розробки й

упровадження відповідних антикризових заходів, які дозволяють подолати кризу, відновити фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність і запобігти процедурі банкрутства й ліквідації підприємства.

Аналіз теорії та практики процесу управління фінансовою стійкістю підприємства дозволяє зробити висновок, що воно за своєю суттю є стратегічним і повинне будуватися на основі збалансованих та обґрунтованих стратегій, що дозволить підприємству більш виважено визначати стратегічні орієнтири із зазначенням ключових показників діяльності підприємства та враховувати організаційну та фінансову структури суб'єкта підприємництва, що в свою чергу забезпечить ефективне функціонування підприємства.

Фінансова стійкість – це динамічне, комплексне, складне і багатогранне поняття, що потребує зваженого підходу до визначення напрямів її забезпечення. Аналогічно до різних визначень існують різні показники фінансової стійкості підприємства.

На нашу думку, найточнішим і найповнішим визначенням фінансової стійкості підприємства є наступне: властивість підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів впливу досягнення стану фінансової рівноваги і здатність не лише утримувати на відповідному рівні протягом деякого часу основні характеристики діяльності підприємства, але і функціонувати і розвиватися. З даного визначення чітко випливає, що на фінансову стійкість впливають зовнішні і внутрішні фактори. Ступінь впливу даних факторів і фінансових ризиків на фінансову діяльність підприємства залежить від кон'юнктури фінансового ринку і зміни економіко-політичної ситуації в країні.

На сьогоднішній день найбільше впливають на фінансову стійкість підприємства економічні та фінансові чинники. Вони можуть зумовити виникнення кризових явищ, банкрутство і ліквідацію підприємства. Необхідно зауважити, що на сучасному етапі розвитку економіки України фінансова стійкість багатьох підприємств істотно погіршилася. Основними чинниками цього є фінансово-економічна криза в Україні, зростання інфляції, нестабільна державна податкова і кредитна політика. Нестабільність економічної ситуації в Україні зумовлює погіршення інвестиційного клімату в державі. Значний вплив на фінансову стійкість підприємств справляє також зовнішньоекономічна політика держави, яка охоплює експортну та імпорتنу політику. Така політика повинна бути спрямована на створення сприятливих умов для українських товаровиробників на світовому ринку.

На фінансову стійкість підприємств істотно впливає фаза економічного циклу, в якій перебуває економіка держави. У період кризи існує відставання темпів реалізації продукції від темпів її виробництва, що спостерігається сьогодні в Україні. Зменшуються інвестиції в товарні запаси, що ще більше скорочує збут. Зменшуються також і доходи суб'єктів господарської діяльності, падають обсяги прибутку. Все це зумовлює зниження ліквідності підприємств, їхньої платоспроможності та формує передумови для масових банкрутств.

Фінансова стійкість залежить від фінансового потенціалу підприємства. Фінансовий потенціал визначається обсягом власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для

здійснення поточних та перспективних витрат. Зважаючи на це, ефективність управління фінансовою стійкістю підприємства залежить від раціональності управління його фінансовим потенціалом.

Особливо проблемою при оцінці фінансового стану підприємства є вибір і обґрунтування критеріїв оцінки отриманих фактичних показників. Можливі різні підходи до вибору таких критеріїв: за нормативами, еталонами, динамікою. Найбільш зваженим, на наш погляд, є комбінований підхід – за динамікою і нормативним значенням фінансових коефіцієнтів, вибраних для експрес-оцінки фінансового стану підприємства.

При управлінні фінансовою стійкістю застосовується головна ціль – забезпечення фінансової безпеки та стабільності функціонування і розвитку підприємства у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику.

Управління фінансовою стійкістю із застосуванням фінансового механізму може досягти необхідного результату лише за поєднання доцільно спрямованого взаємовпливу всіх його елементів. Для цього він повинен відповідати таким вимогам: налаштованість кожного елемента фінансового механізму на виконання властивого йому навантаження; спрямовання дії всіх елементів фінансового механізму, який забезпечує інтереси всіх суб'єктів фінансових відносин; зворотний зв'язок усіх елементів фінансового механізму різних вертикальних і горизонтальних рівнів; своєчасність реакції елементів фінансового механізму вищого рівня на зміни, які відбуваються під впливом елементів нижчого рівня.

Головною метою управління фінансовою стійкістю є забезпечення фінансової безпеки та стабільності функціонування і розвитку підприємства у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику. Відповідно досягнення високого рівня фінансової стійкості в процесі його розвитку й функціонування дозволяє формувати оптимальну та гнучку структуру капіталу, платоспроможність і ліквідність, збалансування грошових потоків, забезпечення кредитоспроможності, вільне маневрування грошових коштів, оптимальну структуру активів і постійне стабільне перевищення доходів над витратами.

У другому розділі «Практичні аспекти управління фінансовою стійкістю підприємства (на прикладі ПрАТ «Одесавинпром»)» проаналізовано сучасні тенденції розвитку виноробних підприємств Одеської області, проведено оцінювання рівня фінансової стійкості ПрАТ «Одесавинпром»

Для характеристики фінансової стійкості підприємства використовується система абсолютних і відносних показників. Найбільш узагальнюючими абсолютними показниками фінансової стійкості є відповідність або невідповідність джерел коштів для формування запасів і затрат, тобто різниця між сумою джерел коштів і сумою запасів і витрат.

Отже, велика кількість підходів до визначення фінансової стійкості підприємства свідчить про багатогранність цього поняття. Фінансова стійкість - це спроможність підприємства забезпечувати пропорційний розвиток при збереженні достатнього рівня плато-та кредитоспроможності.

У зв'язку з цим вважаємо цікавим дослідження, яке ґрунтується на інтегрованому поєднанні двох підходів: з використанням узагальнюючого показника зміни фінансової стійкості підприємства (Фс), що дає змогу оцінити загальну динаміку фінансового стану та зміни фінансової стійкості підприємства протягом певного періоду часу; підходу, в основні якого покладено виділення чотирьох типів поточної фінансової стійкості (абсолютна та нормальна фінансова стійкість, нестійкий і кризовий фінансовий стан підприємства).

За допомогою такого підходу можна визначити, до якого саме типу належать певні підприємства, а також зробити прогностичні розрахунки щодо перспектив розвитку підприємств у разі зміни фінансової стійкості.

Сучасна ситуація на ринку вина України характеризується такими особливостями, як: скорочення виробництва виноградного вина в Україні з кожним роком; малі виробники працюють переважно локально, у своїх регіонах, і не роблять значного впливу на ринок у цілому; вітчизняні виробники змушені здійснювати відрахування до бюджету за видачу ліцензій, постійне збільшення акцизів негативно позначається на вітчизняних виробниках, що змушує виробників піднімати ціну на свою продукцію або скорочувати обсяг виробництва дешевих вин; уперше за кілька років в Україні скоротилося виробництво натуральних виноградних вин (при цьому збільшилося виробництво порошкових вин; у споживчих перевагах відбуваються позитивні зміни в бік більш дорогих та якісних вин, а також більш значуще – орієнтація споживачів на «натуральні» вина.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження було визначено низку факторів, що впливають на розвиток й фінансову стійкість виноробних підприємств. Проблема невикористання наявного потенціалу також стосується й виноробних підприємств, яким на даний час важко конкурувати в повному обсязі із іноземними виробниками. Підтримка високого рівня фінансової стійкості та конкурентоспроможності означає, що всі ресурси підприємства використовуються настільки продуктивно, що воно стає більш прибутковим, ніж його головні конкуренти. Це водночас передбачає, що підприємство займає стабільні позиції на ринку товарів і послуг, а його продукція користується постійним попитом. Однак рівень фінансової стійкості й конкурентоспроможності – це величини динамічні, яка змінюється під впливом багатьох факторів, які формуються в сферах виробництва і обігу товару.

ПрАТ «Одессавинпром» є найбільшим виноробним підприємством півдня України, що випускає широкий асортимент тихих вин, шампанського, а також коньяків та брендів під торговими марками «Французський бульвар», «Вина Гулієвих», «ROZENFELD», «Француз».

Підприємство є одним з лідерів виробництва вина національного рівня й це не безпідставно: воно має власні виноградники, для виготовлення продукції використовується винятково натуральна сировина, тільки завдяки цьому гарантується безперебійне виробництво й найвища якість продукції.

Сильними сторонами підприємства є широкий асортимент, представленість продукції у всіх цінових сегментах, висока якість, визнана на багаточисельних виноробних конкурсах та відмічена медалями, гнучка цінова

політика і система знижок постійним клієнтам. Однак до слабких сторін можна віднести невеликий асортимент продукції у верхньому та преміум сегментах, які могли б приносити значні прибутки.

Отже провівши аналіз фінансової стійкості, динаміки, складу і структури активів, пасивів ПрАТ «Одесавинпром» за 2013-2016 рр. маємо такі тенденції: вартість майна підприємства зменшувалась не значними темпами з кожним роком протягом досліджуваного періоду; активи, зайняті в основній діяльності, збільшилися у 2016 році порівняно з 2015 роком на 9829 тис. грн. або на 8,01%, у тому числі, тенденція зростання готової продукції на 1561 тис. грн, або на 21,03% та запасів на 14928 тис. грн, або на 25,51% свідчить про стабільність виробничої діяльності.

Про те скорочення реальних і відсутність фінансових інвестицій є негативною тенденцією і свідчить про не інвестиційну спрямованість діяльності підприємства.

Аналізуючи фінансову стійкість ПрАТ «Одесавинпром» видно, що впродовж 2013-2016 років тип фінансової стійкості підприємства не змінився і був стабільно нестійким, а останні роки - кризовим. Нестійкий фінансовий стан, характеризується порушенням платоспроможності, при якому зберігається можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних засобів і збільшення ВОК, шляхом скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

Більшість відносних показників характеризувалися нестабільною динамікою, що є негативним. Як свідчать дані, коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів характеризує погіршення фінансової стійкості у 2015-2016 р.р., а також простежується цілковита залежність підприємства від позикового капіталу. Ця ситуація підтверджується коефіцієнтом фінансової незалежності та коефіцієнтом автономії, які на протязі усього аналізованого періоду не відповідають нормативним значенням, й у 2016 році також спостерігається їх зниження.

У третьому розділі «Напрямки удосконалення управління фінансовою стійкістю підприємства» запропоновано шляхи підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю на прикладі ПрАТ «Одесавинпром».

Система ранньої діагностики зон втрати стійкості й фінансової кризи на підприємстві — особлива інформаційна система, завдяки якій отримується інформація про потенційні небезпеки, що загрожують із зовнішнього та (або) внутрішнього середовища самого підприємства, з тим, щоб своєчасно та цілеспрямовано запровадити заходи адекватного реагування в той період, коли підприємство має високий ступінь свободи маневру, запас часу і більш широкий вибір антикризових процедур в порівнянні з колом заходів, що здійснюються в процесі реактивного антикризового управління.

За наявності функціонально спроможної системи управління стійкістю підприємство отримує необхідний час для зменшення (або уникнення) негативного потенціалу ризиків. Система управління стійкістю має не лише виявляти певні чинники, які становлять загрозу для життєдіяльності

підприємства, а й обґрунтовувати причинно-наслідкові зв'язки між зазначеними чинниками та параметрами підприємства, які можуть зазнати ушкодження.

Для поліпшення ситуації на підприємстві дослідимо, яка модель фінансування притаманна для підприємства ПрАТ «Одесавинпром». Судячи з аналізу у розділі 2 за 2013-2016 роки підприємство мало однаково модель фінансування активів, зокрема близьку до консервативної.

У 2016 році необоротні активи підприємства фінансувалися за рахунок власного капіталу та короткострокових зобов'язань. В свою чергу, оборотні активи фінансувалися лише за рахунок короткострокових зобов'язань. Таким чином, дана модель фінансування активів близька до консервативної, проте фінансування відбувається в основному за рахунок поточних зобов'язань. Консервативна модель припускає, що варіююча частина оборотних активів покривається за рахунок короткострокових зобов'язань. У цьому випадку довгострокових зобов'язань немає, тому присутній ризик втрати ліквідності. Безумовно, модель носить штучний характер.

Тому ми пропонуємо здійснити оптимізацію структури розміщення оборотного капіталу. Оптимізація структури розміщення оборотного капіталу – це зменшення частки низьколіквідних оборотних засобів, запасів, сировини та матеріалів, незавершеного виробництва тощо. Визначення оптимальної структури та обсягів запасів є завданням контролінгу матеріальних потоків. Надмірні запаси зумовлюють не лише зниження ліквідності підприємства, а й додаткові витрати за їх обслуговуванням, крім того існує ризик втрати якості чи знецінення певних видів сировини та матеріалів. Тому, для покращення ліквідності необхідно реалізувати надлишкові запаси.

Щодо активу балансу, то грошові кошти та їх еквіваленти необхідно збільшити за рахунок зменшення поточних зобов'язань (для досягнення нормативного значення 0,2). Це можна зробити за рахунок зменшення дебіторської заборгованості шляхом пришвидшення повернення зобов'язань, введенням штрафів і інших заходів.

Отже, ми пропонуємо залишити близьку до консервативної модель фінансування активів, проте змінити структуру активу і пасиву: оборотні активи повинні фінансуватися за рахунок короткострокових зобов'язань, а необоротні – за рахунок довгострокових зобов'язань та власного капіталу, який слід нарощувати.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

- ПрАТ «Одесавинпром» можна охарактеризувати як недопустимо нестійке і фінансово залежне підприємство. Таким чином, у 2016 році підприємство можна віднести до неплатоспроможного та фінансово нестійкого підприємства.

- Аналіз розвитку виноробних підприємств Одеської області та стратегічний аналіз показали, що можна виділити пріоритетні стратегічні напрями розвитку підприємства, зокрема стратегічні рішення направлені на

реалізацію стратегії зростання підприємства, яка передбачає: концентроване зростання, інтегроване зростання та диверсифікацію.

- Для підприємства основою в сучасних умовах є стратегія зростання, для реалізації якої необхідна низка заходів щодо підвищення фінансової стійкості та оздоровлення фінансового стану ПрАТ "Одесавинпром":

1. Знижувати і надалі собівартість продукції (стратегія економії витрат), що дозволить підприємству підвищити конкурентоспроможність на ринку збуту. Це можна досягти за рахунок впровадження нової техніки, технологій, більш раціонального використання як матеріальних так і трудових ресурсів, зменшення питомої ваги постійних затрат в собівартості продукції, адже зниження собівартості продукції прямо пропорційно впливає на збільшення прибутку підприємства.

2. Збільшити обсяг грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства, що, в свою чергу, призведе до збільшення коефіцієнта абсолютної ліквідності і дозволить підприємству брати довго і короткострокові позики в банку для фінансування поточної діяльності, які видаються лише платоспроможним підприємствам, в яких коефіцієнт абсолютної ліквідності відповідає нормі. Також збільшення грошових коштів можна забезпечити за рахунок реалізації зайвих виробничих і невиробничих фондів, здачі їх в оренду.

3. Виробництво і розробка нових видів продукції – виноградного вина, яка зацікавить споживачів. Як відомо, підприємство активно працює на виробництво нових видів продукції, що передбачає залучення нових клієнтів та збільшення прибутків підприємства.

- Варто наголосити, що у ПрАТ "Одесавинпром", як і в інших підприємств, в умовах кризи неплатежів є нестача грошових коштів, проблеми з отриманням дебіторської заборгованості. Щодо джерел отримання грошових коштів, то ми пропонуємо здійснення таких заходів:

- 1) реалізація продукції з негайною оплатою;
- 2) отримання дебіторської заборгованості;
- 3) продаж резервних грошових активів;
- 4) продаж матеріальних і нематеріальних активів (зайвих запасів);
- 5) отримання банківських кредитів;
- 6) активний розвиток експортної діяльності підприємства;
- 7) залучення інвестицій, приватного капіталу та інших внесків.

- Щодо управління дебіторською заборгованістю, то найбільш ефективними будуть такі шляхи:

1) визначення термінів прострочених залишків на рахунках дебіторів і порівняння цих термінів із середніми показниками в галузі, показниками конкурентів і даними минулих років;

2) періодичний перегляд граничної суми кредиту, виходячи з реального фінансового становища клієнтів;

3) якщо виникають проблеми з одержанням грошей, то необхідно вимагати заставу на суму, не меншу, ніж сума на рахунку дебітора;

4) використання судів для стягнення боргів при наявності порук чи гарантій;

5) продаж рахунків дебіторів факторинговій компанії чи банку, що надає факторингові послуги, якщо це вигідно;

6) при продажу великої товарної партії негайне виставлення рахунку покупцю;

7) обмінання дебіторів з високим ризиком, наприклад, якщо покупці належать до країни чи галузі, що переживають істотні фінансові труднощі.

Наведені заходи щодо забезпечення фінансової стійкості підприємства ПрАТ «Одесавинпром» є актуальними і потребують впровадження на сучасному етапі економічного розвитку.